

SONUÇ ÖZETLERİ

Ortadoğu'da düzenlenen en önemli turizm tanıtım organizasyonu olarak kabul edilen ATM Turizm Fuarına ilginin yüksek olduğu, ileri döneme ilişkin olumlu bir izlenim bıraktığı gözlemlendi.

Ortadoğu ve Körfez pazarından 2023 yılında ülkemize gelecek turist sayısında artış trendinin sürmesi bekleniyor. Bu yıl 60 milyon turist, 56 milyar dolar gelir hedefleyen Türkiye, Ortadoğu ve Körfez bölgesinden 2023 yılında % 20 artışla 6 Milyon ziyaretçi sayısına ulaşmayı hedefliyor. Ziyaretlerin Haziran - Ekim döneminde yoğunlaşacağı ve İstanbul ana destinasyon olmak üzere Bursa, Yalova, Sakarya (Sapanca), Bolu (Abant), Trabzon, Antalya, Muğla (Bodrum), Ordu ve Samsun'un en çok tercih edilecek illerimiz olması beklenmektedir.

ATM Dubai Turizm Fuarı

Ortadoğu'da gerçekleştirilen en önemli turizm tanıtım organizasyonu olarak kabul edilen ATM Turizm Fuarı, Birleşik Arap Emirlikleri'nin Dubai şehrinde 01-04 Mayıs 2023 tarihleri arasında gerçekleşti.

Bu yıl 30'uncu yıl dönümünü kutlayan fuara 150 ayrı ülkeden 2.100 stand ve 40 bin profesyonel ziyaretçi katıldı. Stand ve ziyaretçi sayısı; pandemi öncesi son olarak 2019 yılında düzenlenen fuara göre %5 artış gösterdi.

Fuarın ilk günü 1 Mayıs'ta düzenlenen seyahat bloggerleri ve turizm profesyonellerini bir araya getiren kısa tanışma toplantısının (speed networking) geçmiş yıllarda olduğu üzere yoğun ilgi ile karşılandığı, fuarın en etkileyici standlarının ise Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri olduğu gözlemlendi.

İsrail ve Suriye fuara katılan ülkeler arasında dikkat çekti.

Fuar süresince; Seyahat Teknolojileri, Uzay Turizmi, Turizm Trendleri, Turizmde Sıfır Emisyon (Net-Zero) Hedefleri, İklim Değişikliği ve Turizm, ChatGPT içerik mi yoksa geleceğimiz mi, Otel Yatırımlarının Planlanması, Havacılık alanında gelişmeler, Turizm ve Sürdürülebilirlik, Sağlık ve Wellness konuları başta olmak üzere fuar katılımcılara ücretsiz olarak çok sayıda panel ve seminer düzenlendi.

Bir sonraki ATM Turizm Fuarı **06-09 Mayıs 2024** tarihleri arasında Dubai'de gerçekleştirilecek.

Türkiye Standı

Türkiye, Dubai Dünya Ticaret Merkezi'nde (DWTC) gerçekleştirilen Arabian Travel Market (ATM) fuarına Türkiye Turizm Tanıtma ve Geliştirme Ajansı'nın (TGA) başarılı organizasyonunda, 414 metrekarelik standla katıldı. Türkiye standında 39 kurum/kuruluş yer aldı. Türkiye standı katılımcıları; TÜROB Hotel Association of Türkiye, Akay Travel Service, Mövenpick Hotel İstanbul Golden Horn, Azad Tours & Events, Ramada By Wyndham İstanbul Golden Horn, Bedir Tourism & Travel Agency, +90 Travel & Events, Bursa Culture Tourism And Promotion Union, Crowne Plaza İstanbul Florya, Derya Travel, Divan Hotels, Elite World Hotels & Resorts, Fam Holidays Turkey, Heysem Travel, Hilton Bodrum & İstanbul Cluster Hotels, Hyatt Centric Levent İstanbul, Double Two Holidays, İzmir Chamber Of Commerce, Jo & Ho Travel, G Hospitality, Mett Hotel Beach Resort Bodrum, Ng Sapanca - Ng Enjoy,

The Elysium Taksim & The Elysium Styles Taksim & Doubletree By Hilton Istanbul Piyalepaşa, Pegasus Airlines, Plaza Dmc & Incentives, Sab Tour Dmc, Shangri-La Bosphorus Istanbul, Radisson Blu Hotel Şişli, Six Senses Kocatas Mansions, South Side Hotel Management, Susesi Luxury Resort, Hyatt Regency Istanbul Atakoy, The Grand Tarabya Hotel, Travel Collection Dmc, Ttb Istanbul - Tourism & Travel Bank, Comfort Group, Maxx Royal Resorts, World Of Luxury Travel.

Fuara TGA dışında; İstanbul Ticaret Odası & İstanbul Kongre ve Ziyaretçi Bürosu & TÜROB, CVK Hotels, Türk Havayolları, Mercan Turizm, Adonis.com, Titanic Hotels, Cullinan Hotel ve İzmir destinasyonu kendi standları ile katıldı.

TÜROB Standı

Fuara, TGA ve İTO & ICVB ile birlikte olmak üzere 2 ayrı stand ile katılan TÜROB standları yoğun ilgi gördü. Başkan Müberra Eresin, Başkan Yardımcısı Armin Zerunyan, Genel Sekreter İsmail Taşdemir, Yönetim Kurulu Üyeleri Ziya Cihan, Mustafa Topaloğlu, Nuri Kalyoncu ile TÜROB Çanakkale İl Temsilcisi Mehmet Hilmi Satar ve TÜROB İzmir İl Temsilcisi Rıza Elibol'un katılımında çok sayıda toplantı düzenlendi. Standta TÜROB üyelerinin bilgilerinin yer aldığı "Members Directory", haritalar, destinasyon tanıtım materyalleri ve üyelerce sağlanan promosyonel tanıtım malzemelerinin dağıtımı yapıldı.

İTO – İstanbul Ticaret Odası & ICVB – İstanbul Kongre ve Ziyaretçi Bürosu & TÜROB – Türkiye Otelciler Birliği Standı

İstanbul Ticaret Odası'nın desteği, İstanbul Kongre ve Ziyaretçi Bürosu ve Türkiye Otelciler Birliği'nin katılımında hazırlanan 30 metrekare büyüklüğündeki stand, fuar ana girişindeki konumu ve turizm profesyonellerinin yoğun ilgisiyle etkin standlar arasında yer aldı. İTO Yönetim Kurulu Üyesi ve TÜROB Üyesi Bahadır Yaşık ile TÜROB Başkanı Müberra Eresin standta başta T.C. Dubai Başkonsolosu Onur Şaylan ve TGA Genel Müdür Yardımcısı Elif Balcı Fisunoğlu olmak üzere çok sayıda ziyaretçi, sektör profesyoneli, sektörel örgüt, bürokrat, medya ve yerel yönetim temsilcileri ile ikili görüşmelerde bulundular. Ziyaretçilere İngilizce ve Arapça olarak hazırlanan tanıtım malzemeleri, Türk usulü çay, kahve ve lokum ikramı yapıldı.

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

BAE nüfusu 10.1 milyona ulaşmıştır. BAE'nin toplam nüfusunun % 80'ini yabancılar oluşturmaktadır. Yabancı nüfus oranı sürekli artmaktadır. Ülkede çalışanların % 90'ı da yabancıdır. Yabancı nüfusun dağılımı Hintliler (%29), Pakistanlılar (%20), Bangladeşliler (%13), Filipinliler (%10), diğer Araplar (%12), İranlılar (%2) ve diğer yabancılar (%4) şeklindedir.

BAE'nde başlıca işgücü kaynağını oluşturan Asya kökenli göçmenler, öncelikle turizm ve inşaat olmak üzere emek yoğun sektörlerde düşük ücretler karşılığında işçi olarak çalışırken; Arap kökenliler kamu kurumlarında memur olarak istihdam edilmekte; Avrupalılar ise özel şirketlerde yönetici veya danışman kadrolarında görev almaktadırlar.

Başkenti Abu Dhabi olan Birleşik Arap Emirlikleri, yedi emirlikten meydana gelen bir federasyondur. (Abu Dhabi, Dubai, Şarjah, Ras al-Khamiah, Ajman, Fujairah, Umm al-Qaiwain). Şeyh Khalifa bin Zayed al-Nahyan, ülkenin kuruluş tarihi olan 1971 yılından beri yönetimde olan babası Şeyh Zayed bin

Sultan al-Nahyan'ın ölümü üzerine 2004 yılından beri ülkenin ve Abu Dhabi'nin başına geçmiştir. Ülkenin ikinci büyük Emirliği olan Dubai'nin yöneticisi Şeyh Muhammed bin Rashid al-Maktoum ise ülkenin Başkan Yardımcısı ve Başbakanı konumundadır.

BAE, 2023 yılı için tahmin edilen 499 milyar dolarlık nominal GSYİH ile Körfez ülkeleri içinde Suudi Arabistan'dan sonra en büyük ikinci ekonomiye sahiptir. Kişi başına milli gelir yaklaşık 49.452 USD'dir.

IMF ile de istişare eden Federal Hükümet, petrol fiyatının düşmesinden kaynaklanan gelir düşüşünü telafi etmek amacıyla ilk defa Kurumlar Vergi ve %5 oranında KDV'yi 2018 yılı itibariyle yürürlüğe koymuştur.

BAE Yönetimi, ekonominin petrol ve doğalgaza bağımlılığının azaltılması için üretim ve yatırımların çeşitlendirilmesini sağlamaya büyük önem vermektedir. Bu çerçevede, BAE Hükümeti özellikle turizm, inşaat, havacılık, hizmet sektörü, finans ve otomotiv gibi sektörlerle yatırım yapmaktadır. Bu sayede petrol-dışı gelirlerin milli gelirdeki payı gittikçe artmaktadır. "Abu Dhabi 2030 Vizyonu" çerçevesinde ülkede 2030 yılına kadar 300 milyar dolardan fazla altyapı yatırımı yapılması öngörülmekte ve üretime yönelik yapılacak yatırımlarla birlikte önümüzdeki 15 yıl içinde petrol gelirlerine bağımlılığın yüzde 10 oranında azaltılması planlanmaktadır. Nitekim son verilere göre petrol varil ücreti yaklaşık 114 US dolardan ortalama 68-74 US Dolar seviyesine gerilemiştir.

BAE Hükümeti son dönemlerde elde ettiği deneyim ve sermaye birikimi sayesinde dış pazarlarda giderek artan yatırımlara yönelmiştir. Hükümet, sahip olduğu kamu şirketleri veya yarı resmi şirketler aracılığıyla çeşitli ülkelerde, başta bankacılık, turizm ve telekomünikasyon olmak üzere büyük çaplı işbirliklerde bulunmaktadır. Ülkemize BAE'den yatırımcı çekilmesi için özel çalışma yapılması önem arz etmektedir.

BAE vatandaşlarının yurt dışı seyahatlerinde uzun yıllardır İngiltere, Almanya, İsviçre, Türkiye, Tayland ve Singapur'u tercih tercih ettikleri gözlemlenmektedir.

Birleşik Arap Emirlikleri'nde turizm sektörü, 2022 yılında niteliksel sıçramalar ve olağanüstü başarılarla imza atmayı başardı. Sonuçlar ve göstergeler, BAE'nin Covid-19 pandemisinin etkilerinden tamamen kurtulduğunu ve 2023 yılında daha büyük bir kalkınma sağlayacağını gösteren başarılar gösterdi.

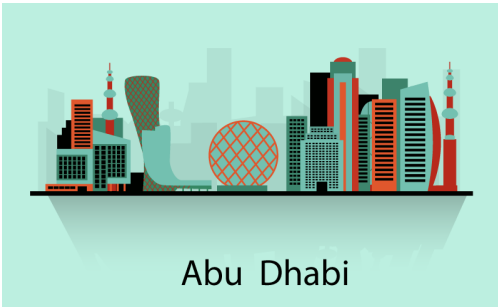
2022 yılında BAE, gelişmiş altyapısı, güvenliği, istikrarı, stratejik konumu ve çeşitli faaliyetleri sayesinde, turistlerin tüm isteklerini karşılayan seçkin bir turizm destinasyonu olarak bölgesel ve küresel öncülüğünü sürdürmeye devam etti. Kararlılıkla sürdürülen bu çalışmalarla, dünya turizm haritasındaki konumunu güçlendiren BAE'yi dünyanın en önemli turizm merkezlerinden biri haline getirdi. Ülke liderlerinin vizyonu ve direktifleri sayesinde BAE, ulusal ekonominin çeşitlendirilmesine büyük katkı sağlayan turizm sektörünün gelişimine büyük önem verdi.

BAE, turizm sektörünün büyümesi ve gelişmesini desteklemek, dünyanın her yerinden turist çekmek, seyahat, turizm ve havacılık sektörlerinde yeni yatırım fırsatları yaratmak ve daha fazla uluslararası turizm şirketini ülkeye çekmek amacıyla benzersiz projeler ve turizm girişimleri başlattı. Resmi veriler, turizm sektörünün ülkenin gayri safi yurtiçi hasılasına 177 milyar dirhemden fazla katkıda bulunduğunu gösterdi. Ayrıca ülkedeki otel doluluk oranı %72,8 ile dünyanın en yüksek doluluk oranları arasında yer aldı.

BAE, ulusal turizm sektörüne artan güveni ve ülkedeki turizm ortamının elde ettiği huzur ve güveni yansıtan turizm, seyahat ve otel sektörleriyle ilgili bir dizi küresel rekabet edebilirlik göstergesinde ilk 10 ülke arasında yer aldı. Turizm sektörü, BAE'nin küresel turizm haritasındaki konumunu güçlendiren altyapı, mevzuat ve girişimler açısından büyük bir sıçramaya tanık oldu. Bu girişimlerin en sonuncusu, ülkenin dünyanın en iyi turizm destinasyonlarından biri olarak konumunu sağlamlaştırılmayı, ek turizm yatırımlarıyla 100 milyar dirhem çekerek rekabet gücünü artırmayı ve 2031 yılına kadar GSYİH'ya 450 milyar dirhemlik katkı sağlanması ile turist sayısını ikiye katlayarak 40 milyona çıkarmayı amaçlayan, 2031 BAE Turizm Stratejisi oldu.

Dünya Bankasının raporuna göre, BAE 190 ülke içerisinde iş yapma kolaylığı açısından 14'üncü sırada yer almaktadır.

Abu Dabi

Yaklaşık 1.6 milyon nüfusu ile Birleşik Arap Emirlikleri'nin başkenti Abu Dabi önemli bir petrol üretim Merkezi olmasının yanında son yıllardaki turizm yatırımları ile dikkat çekmektedir. Bir ada şehir olan Abu Dabi anakaraya köprülerle başlanmıştır. Abu Dabi Turizm Otoritesi'nin verilerine göre, 2022 yılında Abu Dabi otelleri 4,1 milyon misafir ağırladı. Bu rakam, 2021 yılına göre %24 artış gösterdi. Verilere göre, otel gelirleri geçen yıla kıyasla 2022'de %23 artarak, 5,4 milyar dirheme ulaştı. Abu Dabi otellerinin doluluk oranı ise 2021'e kıyasla %0,2'lik bir artışla %70'e yükseldi. BAE vatandaşları, geçen yıl %29'luk orana denk gelen 182 milyon ile başkent otellerinde konaklayanların en büyük payını oluşturdu. BAE vatandaşı olmayan vatandaşlar arasında Hindistanlılar %12'lik bir pay ile ilk sırada yer aldı.

Abu Dabi merkezli havayolu şirketi Etihad, toplam 71 uçağı ile BAE'yi 45 ülkede 71 destinasyona başlanmaktadır. 2022 yılında 10 milyon yolcu taşıyan Etihad 2023'te 13 milyon, 2030 yılında ise 30 million yolcu ve 150 uçak sayısına ulaşmayı hedefliyor.

Hatırlanacağı üzere, TÜROB'un da girişimleri sonucunda Avrupa'nın önde gelen düşük maliyetli (Low -Cost) havayolu kuruluşlarından Wizz Air'in Wizz Air Abu Dhabi iştirak şirketi aracılığıyla; iki ülkenin başkentleri arasında Abu Dabi-Ankara seferleri geçtiğimiz aylarda başlamıştı.

Dubai

Yaklaşık 3.5 milyon nüfusu ile Ortadoğu'da en önemli turizm, finans, ulaşım, alışveriş ve cazibe merkezi olmasının yanında Dubai, dünyanın en hızlı gelişen turizm bölgeleri arasında yer almaktadır.

Dubai'de ticari amaçlı seyahat ve konaklama turizminin yanı sıra kongre, alışveriş, eğlence ve tatil turizmi de gelişmektedir. Dubai son yıllarda turizme yaptığı yatırımlarla ve başarılı tanıtım stratejileri ile dünya turist haritalarında yerini almıştır. Golf ve tenis turnuvaları, at yarışları gibi sportif etkinlikleri hedef kitesini şehre çekmek için en etkili şekilde kullanmayı başarmıştır.

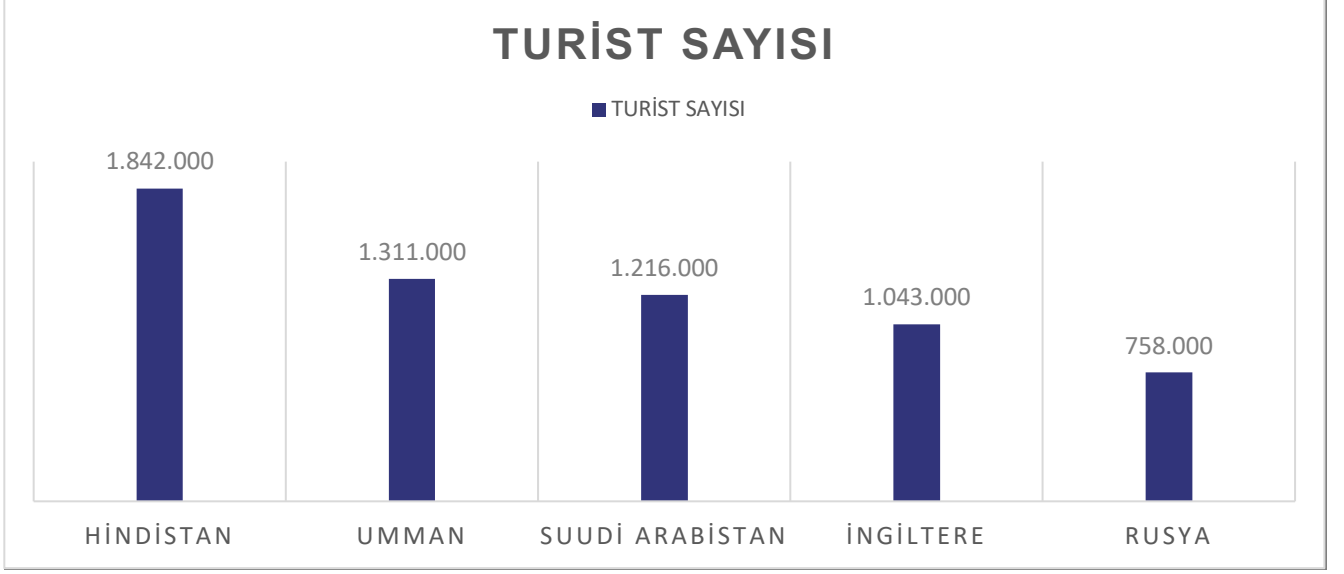

Dubai kısa süre içerisinde modern Metro sistemini kurarak şehir içi ulaşımında yaşanan sıkıntıları gidermiştir. 2030 yılına kadar toplu taşımanın %25'inin sürücüsüz taşıtlarla donatılması hedeflenmekte bu yolla yaklaşık 22 milyar Dirhem tasarruf sağlanması öngörülmektedir.

2022 Yılında Dubai'ye Gelen Turist Sayısı

Dubai Turizm Otoritesi tarafından yayınlanan en son verilere göre şehir, 2021'de gelen 7,28 milyon turistten yıllık bazda %97 artışla 2022'de 14,36 milyon ziyaretçiyi ağırladı.

2022 yılında en çok turist alınan ilk 5 ülke sıralaması aşağıda verilmiştir.

Ortadoğu salgın öncesi sayıların %83'üne yükselen turist girişleri ile tüm dünyada en güçlü artışı yakaladı. Dubai, 2022'de şehre gelen ziyaretçilerin salgın öncesi seviyesinin %86'sına ulaşmasıyla hem küresel hem de bölgesel toparlanma hedeflerinin üzerine çıktı.

2022'deki güçlü performans, Dubai'nin geleneksel kilit pazarlarında bazı dikkate değer artışları ve gelişmekte olan pazarlarda güçlü büyümeyi içeriyor. Dubai, şehrin güçlü pazarlarından gelen ziyaretçiler için ilk tercih edilen güvenli seyahat destinasyonu olmaya devam etti. Bölgesel bir perspektiften bakıldığında, Batı Avrupa ve GCC bölgelerinin her biri gelenlerin %21'ini oluşturuyor. Özellikle GCC bölgesi, gelenlerin payında 2021'de %13'ten geçen yıl %21'e katlanarak bir artış gördü.

Güney Asya, toplam hacmin %17'sine katkıda bulunurken, MENA bölgesi %12 katkıda bulunarak, Dubai'nin yakın pazarlardan gelen gezginler için devam eden çekiciliğini daha da güçlendirdi.

Amerika; gelenlerin %7'sini oluşturdu.

2023 yılının ilk 3 aylık döneminde Dubai'ye giden yabancı ziyaretçi sayısı 4,67 milyona yükselerek 2019'daki seviyeyi yakaladı. 2019 yılı ilk çeyreğinde şehri 4,75 milyon kişi ziyaret etmişti. 2023 ilk 3 ayda Dubai'ye en fazla ziyaretçi gönderen ülke 612 binle Hindistan olurken onu 358 binle Rusya, 299 binle İngiltere, 289 binle Suudi Arabistan, 278 binle Ummman, 213 binle Almanya, 189 binle ABD, 125 binle İsrail ve 111 binle İran takip etti.

!

!

Dubai'de Konaklama Sektörü

Dubai'nin otel sektörü 2022'de güçlü performans göstermeye devam etti.

2022'de otel sektörü için ortalama doluluk oranı, 2021'de kaydedilen %67'den dünyanın en yüksek seviyelerinden biri olan %73'e ulaştı. Rakam, 2019'un salgın öncesi dönemindeki %75 doluluğun biraz altındadır.

2022'de oda arzında 2019'a kıyasla %16'lık bir artışa rağmen elde edilen yüksek doluluk oranı özellikle dikkat çekici. Aralık 2022 sonunda Dubai'nin otel envanteri, Aralık 2019 sonunda 741 tesiste mevcut olan 126.120 odaya kıyasla 804 otel tesisinde 146.496 odadan oluşuyor.

Otel Kapasitesi (Aralık 2022)

Sınıfı	Otel Sayısı	Oda Sayısı	2022 Ortalama Doluluk (%)
5*	151	49.585	70
4*	189	42.505	72
1-3*	270	28.512	74
Lüks Otel Apart	82	13.113	77
Standart Otel Apart	112	12.781	79
Toplam	804	146.496	74

Tüm tesisler dikkate alındığında 2022 ortama doluluk %73, ortalama geceleme sayısı 3.9 ve ADR 536 Dirhem (146 USD) olarak hesaplanmıştır. Otel sektörü, diğer tüm önemli ölçümlerde Dolu Oda Gecelemesi, Ortalama Günlük Ücret (ADR) ve Kullanılabilir Oda Başına Gelir (RevPAR) genelinde salgın öncesi seviyeleri geride bıraktı. Buna göre;

a) Toplam dolu oda sayısı

Yıl	Toplam Dolu Oda Sayısı
2022	37,43 milyon
2021	31,47 milyon
2019	32,11 milyon

b) ADR (Günlük Satılan Ortalama Oda Ücreti)

Yıl	ADR (Günlük Satılan Ortalama Oda Ücreti)
2022	536 Dirhem (146 USD) (2022/2021 +%19, 2022/2019 +%29)
2021	Dirhem (123 USD)
2019	415 Dirhem (113 USD)

c) RevPAR (Günlük Satılan Ortalama Oda Ücretinin Satılabilir Toplam Oda Sayısına Bölümü)

Yıl	RevPAR (Günlük Satılan Ortalama Oda Ücretinin Satılabilir Toplam Oda Sayısına Bölümü)
2022	391 Dirhem (107 USD) (2022/2021 +%30, 2022/2019 +%25)
2021	301 Dirhem (82 USD)
2019	312 Dirhem (85 USD)

Dubai'de Mart 2023'te konaklama tesisi sayısı 814'e, oda sayısı ise 148.877'ye ulaşmıştır. Ocak-Mart 2023 döneminde bir önceki yılın aynı dönemine oranla ortalama doluluk %82'den %83'e, ortalama kalış süresi 3.5 günden 4 güne, ADR ise 498 Dirhem'den 607 Dirhem'e çıkmıştır.

Dubai'de yapımına yaklaşık 1,5 milyar dolar harcanan yeni ikonik binalardan ihtişamıyla şimdiden birçok habere konu olan Atlantis The Royal Grand oteli geçtiğimiz Ocak ayında Beyonce, Kendall Jenner ve Jay-Z gibi birçok ünlünün katıldığı görkemli törenle hizmete açıldı.

Dubai Turizminin Gelişimine Etki Eden Faktörler

Dubai'nin önemli bir tatil destinasyonu olmasında olağanüstü yatırımlarının yanında en önemli katkısı, Dubai'de 1985 yılında 10 milyon Dolar sermaye ile kurulan Emirates Havayolları'nın sağladığı kabul edilmektedir. Ortadoğu'daki en büyük havayolu şirketi olmayı başaran Emirates'in günümüzde büyük bölümü Airbus A380 olmak üzere filosunda uçak sayısı 260'a çıkmıştır. 2022 Yılında İsrail'in de ilave edilmesiyle dünyada 151 ayrı destinasyondan taşıdığı yolcu sayısı bir önceki yıla oranla %123 artışla 43.6 milyona ulaşmıştır. Emirates Havayolları, Avustralya'daki eski kapasitesine ulaşabilmek için önemli bir adım attı. Havayolu şirketi, hem Sidney hem de Melbourne'a verdiği hizmetleri güçlendirerek, Sidney üzerinden Christchurch'e hizmet vermeye devam edecek. Ayrıca, Tazmanya Denizi üzerinden Yeni Zelanda'nın güneyine giden yeni bir rota oluşturacak.

Flydubai, Rusya'da St. Petersburg'a ek olarak Tayland'da Krabi'ye ve Pattaya'ya uçuşlar başlatarak küresel ağına aynı anda üç yeni destinasyon ekledi. Üç yeni destinasyonla beraber, havayolu toplam istasyon sayısını dünya çapında 53 ülkede 115 destinasyona çıkarmayı başardı.

Dubai havalimanı dünyanın en yoğun havalimanları arasındadır. 2011 yılında 51 milyon olan yolcu sayısı 2019 yılında 90 milyonu aşmıştır. Pandemi ile keskin bir düşüş kaydedilmesi sonrasında 2022 yılında önemli oranda toparlanma sağlanmış ve yolcu sayısı bir önceki yıla göre %127 artışla 66.1

milyona çıkmıştır. 2023 yılı hedefi ise 78 milyon yolcudur. Dubai Havalimanına gelen yolcuların büyük bölümü (%56) transit yolculardan oluşmaktadır. Dubai hükümetinin 96 saat transit yolcu (stopover) vizesi ve özel kampanyaları neticesinde yolcuların %8'i havalimanından çıkarak en az 1 gece Dubai'de konaklamış olup hükümetin hedefi bu oranı %20'ye çıkartmak yönündedir.

Her yıl düzenlenen "Dubai Alışveriş Festivali" de turist çekmekte önemli rol oynamaktadır. Alışveriş turizmi, Dubai'ye ekonomik katkısının yanında altyapı gelişimine de önemli fırsatlar sunmaktadır. Şehrin en önemli alışveriş merkezlerinden "Mall of Emirates" in açıldığı 2006 yılında yakın çevresinde

bulunan otel sayısı 4'ten günümüzde 58'e, oda sayısı ise 8.654'e ulaştı. Dubai'de elde edilen toplam turizm geliri içerisinde alışveriş gelirin payı %40 olarak açıklanmaktadır.

Dubai Hükümeti tarafından tamamlanarak hayata geçirilen "Dubai Health Experince" programı ile şehrin sağlık turizmi alanında bölgenin önde gelen merkezi olması hedeflenmiştir.

Dubai'nin 2022'deki başarısının ardındaki itici faktörlerden biri, bölgesel ve uluslararası ünlüler, kanaat önderleri, etkileyiciler ve topluluk şahsiyetleri ile iş birliği içinde yürütülen, şehrin benzersiz çekiciliğini vurgulayan ve sunduğu sayısız deneyimi hayata geçiren büyüleyici küresel kampanyalara bağlanabilir.

Böyle bir kampanya, ilgi çekici içerik oluşturmak için son derece stilize bir film yaklaşımı kullanarak küresel destinasyon pazarlamasına yeni bir yaklaşım getiren Dubai Presents'tır. Dubai'nin en ikonik yerlerinden bazılarının ve benzersiz gizli mekanların arka planında çekilen bu kısa filmlerde Jessica Alba ve Zac Efron gibi Hollywood yıldızları yer alıyor. Katar'daki FIFA Dünya Kupası ile aynı zamana denk gelen "Dünyanın Kutladığı Yer" küresel kampanyasında Fransız futbol yıldızı Karim Benzema yer almıştı.

2022 yılında bölgenin en büyük başarı öykülerinden biri olan Expo 2020 Dubai, turizm sektörünün üstün performansına büyük katkı sağladı. 6 ay süren ve 24 milyondan fazla ziyaret çeken etkinlik, Dubai'nin mega küresel etkinliklere ev sahipliği yapma yeteneğini bir kez daha kanıtladı ve uluslararası etkinliklerin destinasyonu olarak konumunu güçlendirdi.

Dubai, daha fazla yerel ve küresel ziyaretçiyi çekmek için perakende ve etkinlik sektörlerinden yararlanarak, tüm turizm alanlarında destinasyon teklifini daha da geliştirmeyi hedefliyor. Dubai, Expo 2020'ye ek olarak 2022 boyunca Gulfood, Dünya Hükümet Zirvesi, Binance Blockchain Haftası, Gitex Global Dubai, International Boat Show ve Arabian Travel Market gibi küresel iş ve eğlence etkinliklerine ev sahipliği yapmaya devam etti. Buna ek olarak şehir, dünyanın önde gelen seyahat konferansı Skift Global Forum'un ilk uluslararası uzantısı olan Skift Global Forum East'e de ev sahipliği yaptı. Bu etkinlikte, Dubai Ekonomi ve Turizm Departmanı yıllık Dubai Turizm Zirvesi'nin başladığını duyurdu.

Dubai Festivalleri ve Perakende Kuruluşu ekibi (DFRE), her yıl Perakende Takviminin bir parçası olarak uluslararası üne sahip ikonik Dubai Alışveriş Festivali, Dubai Yemek Festivali, Dubai Yaz Sürprizleri ve Dubai Fitness Yarışması dahil olmak üzere büyük festivaller ve etkinlikler düzenlemektedir. 2022'de DFRE, bölgede düzenlenecek en büyük uluslararası e-spor turnuvası olan Dubai E-spor Festivali'nin açılışını da başlattı.

Dubai'nin yaklaşık 13 bine ulaşan restoran ve kafe sayısı ile gastronomi sektörü, şehrin zengin, yaratıcı ve çok kültürlü yemek ortamının dünyanın dört bir yanından ziyaretçileri çekmesi ve ödüller almasıyla 2022'de büyümenin önemli bir itici gücü oldu. Haziran 2022'de ilk MICHELIN Guide Dubai'nin lansmanı ile tanındı. Dünyanın en prestijli restoran rehberinin ilk bölgesel baskısında, 14 Bib Gourmand kazananı da dahil olmak üzere toplam 69 restoran yer aldı. Ayrıca, Dubai'nin restoranları ve şefleri, Şubat 2022'de açıklanan ve bölgedeki mutfak mükemmelliğini kutlayan Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesinin 50 En İyi Restoran listesinin ilk baskısında tanındı. Kaliteli yemek eleştirmeni markası Gault&Millau'nun gelişi de Dubai'deki gastronomi sektörünün gelişimine katkıda bulundu.

Turizm stratejisine entegre edilmiş sürdürülebilirlik ile Dubai, sürdürülebilir ve güvenli destinasyonlar arayan tatilciler için kendisini en iyi seçenek olarak konumlandırmak için kararlı önlemler aldı.

2022 yılı boyunca Dubai, şehrin önde gelen bir sürdürülebilir destinasyon olarak profilini yükseltmeyi amaçlayan bir girişim olan Dubai Sürdürülebilir Turizm (DST) liderliğinde şehrin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için çalışmaları başlattı. DST, şehrin daha geniş temiz enerji hedeflerine ve BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 2030'a ve BAE'nin Net Sıfır 2050 stratejisine katkıda bulunmak için adımlar attı. 2023'ün BAE'nin Sürdürülebilirlik Yılı ilan edilmesi ve Expo City Dubai'nin BM İklim Değişikliği konferansı COP28'e ev sahipliği yapmasıyla birlikte Dubai'nin sürdürülebilirliği artırma ve hayati konuları ele almak için küresel iş birliğini güçlendirme vizyonunu ilerletmede anahtar rol alacaktır.

Dubai, 2031 yılına kadar 40 milyon misafir çekmeyi ve turizm sektörünün emirliğin GSYİH'sine katkısını 450 milyar AED'ye çıkarmayı amaçlayan BAE 2031 Turizm Stratejisi ile uyumlu yeni girişimler başlatacak.

Ortadoğu ve Körfez Ülkelerinde turizm alanındaki gelişmeler

Yaklaşık 150 milyon nüfusu ile Ortadoğu ülkeleri, Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre 2018 yılında %10 artışla 63,6 milyon turiste ev sahipliği yaptı. Ortadoğu ülkeleri sadece turist gönderen ülkeler kategorisinden hızla çıkmaktadır. Bölgede, başta Birleşik Arap Emirlikleri olmak üzere Bahreyn, Katar, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Umman birbiri ardına gerçekleştirdikleri projeler ve ortaya çıkarılan cazibe merkezleri ile turizm ülkeleri arasına girmeye başlamıştır.

Körfez ülkeleri vatandaşlarının yakın tarihlere kadar genellikle bölge içi seyahat etmelerine rağmen hızlı ekonomik gelişmeler, dünyanın değişik ülkelerine hızlı ulaşım sağlayan havayolu ağları, vizesiz seyahat imkanlarının artması ve artan kişisel gelir gibi hususlar nedeniyle Arapların bölge dışındaki ülkelere yönelik ilgisi de son yıllarda arttı.

Körfezden seyahat eden turistler, Ortadoğu'dan toplam turist çıkışının yüzde 60'ını oluştururken, uluslararası turizm harcamasında Körfez ülkelerinin payı tüm Ortadoğu'nun yüzde 75'inin oluşturuyor. Yurt dışına seyahat eden turistlerin büyük bölümü yerli nüfustan oluşurken, Ortadoğu'nun aksine Körfez ülkelerinden uluslararası turist çıkışının yüzde 60'ının yerli nüfus, yüzde 40'ını göçmenler oluşturuyor.

Yüksek harcama yapan turist grubu olarak dikkat çeken Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar, BAE, Kuveyt ve Umman gibi Körfez ülkeleri petrol gelirleri sayesinde yeni turizm trendleri ve yeni rotalar oluşturdu. Kültür yakınlığı ve iklim koşullarının elverişliliği nedeniyle Arap turistlerin rotalarındaki en önemli ve en çok rağbet gören ülke olan Türkiye, rakip ülkeler karşısında her bakımdan avantajlı konumda yer aldı. Son zamanlarda Arap turistler yeşil ve serin destinasyon tercihlerinin yanı sıra Muğla ve Antalya gibi sıcak ve denize kıyısı olan destinasyonlara da ilgi göstermeye başlarken, Arap turistler genelde kalabalık gruplar ve geniş aileler halinde seyahat etmeyi tercih ediyor. Lüks konaklama tesislerinin fazlalığı ve zengin Arap turistlerine hitap eden lüks alışveriş imkanı nedeniyle İstanbul her zaman Arap turistlerin ilk tercihi oluyor. İstanbul'un yanı sıra Bursa, Bolu, Abant, Yalova, Giresun ve Trabzon gibi yerler de hem gezmek hem de yerleşmek için Arap turistlerin diğer favorileri arasında yer alıyor.

Suudi Arabistan, Kültür turizminin geliştirilmesi amacı ile 20 milyar dolar harcama ile hayata geçirilecek "Saudi Vision 2030" projesi ile müze sayısı 155'ten 241'e, UNESCO Kültür Varlığı listesindeki eser sayısı 4'ten 10'a, arkeojik çalışmalar 75'ten 155'e ve yıllık 190 olan kültürel etkinlikler sayısının ise 400'e çıkartılması hedeflenmektedir. Suudi Arabistan'ın 2030 hedefi 30 milyon turist olarak açıklandı. Suudi Arabistan bu hedefine ulaşmak için Amaala, The Red Sea (Kızıldeniz), New Murabba & Mukaab ve Neom adlı büyük ölçekli ve iddialı projeleri yer alıyor. Suudi Arabistan hükümeti tarafından hayata geçirilen reformlar kapsamında ülkeyi tek başına ziyaret etmek isteyen kadınlara vize yasağının yanı

sıra birçok ülkeye vizeler kaldırıldı. Transit yolcular için 96 saat geçerli ücretsiz “stopover vizesi” uygulamasına da tüm ülkede geçildi. WizzAir ile anlaşan Suudi Arabistan bu havayolu şirketinin Avrupa’dan 20’den fazla destinasyondan uçuşlara başlamasını sağladı.

Umman, turizm altyapısının gelişmesi için 2026 yılına kadar 1.17 milyar dolar yatırım yapacak. Muskat havalimanına eklenen yeni terminal ile yıllık yolcu sayısının 12 milyon’a ulaşması beklenmektedir. Ülkede 2.5 milyar Dolar harcanarak hayata geçirilecek “Omagine Project” ile Umman körfezi ön görünüm düzenlemesinin yanında kültürel ve tarihi altyapı eserlerinin yeniden düzenlemesi yapılacak.

Bahreyn hükümeti, turizm altyapısını ve havalimanlarını geliştirmek üzere 13 milyar dolar tutarında yatırım projelerini başlattı.

Bölgede bulunan dünyanın en önemli konaklama tesislerinin yanında Emirates, Etihad, Saudia, Qatar, Gulf, Airarabia, FlyDubai, Flynas, Oman Air, MEA gibi havayolu şirketlerinin sağladığı ulaşım imkanları turizm talebine önemli ölçüde katkı sağlıyor.

Bölge ülkelerinin öncelikli hedefinde ise Çin Halk Cumhuriyeti. Bu pazardan pay almak isteyen Körfez ülkelerinden Katar ve BAE Çinli turistlere sınırlarına varışta vize verme işlemi başlattı. Coğrafi yakınlık ve uçuş alternatiflerinin bölgeyi ziyaret edecek Çinli turist sayısına katkı sağlaması öngörülmektedir.

Bölgenin, 2030 yılında toplam 195 milyon turiste ev sahipliği yapacağı Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından açıklanmıştır.

Jones Lang LaSalle araştırmasına göre, bölgede bulunan şehirlerden Dubai, Kuveyt, Abu Dhabi, Mekke ve Riyad dünyada en çok alışveriş yapılan 50 şehir arasında yer almaktadır.

Dubai Turizm Ofisi, Çin merkezli teknoloji kuruluşları Tencent, WeChat, Fliggy, Alibaba ve Huawei ile iş birliği anlaşması imzaladı. Sözleşme ile Dubai’nin tanıtımı kolay yoldan milyonlarca Çin vatandaşına ulaşacak. Alibaba aracılığı ile online seyahat acentalarına, Huawei telefonlarına eklenecek uygulamalar ile tüketicilere, WeChat Pay ve Alipay tarafından sağlanan ödeme kolaylığı ile turistlere etkin tanıtım yapılacak. Son olarak, Dubai Duty Free tarafından Çinli turistlere Alipay ve WeChat Pay sistemi ile önceden veya anlık alışveriş yapma imkanı sağlandı. Başta Alipay olmak üzere WeChat Pay gibi diğer mobil ödeme sağlayıcılarının Çin’de sundukları QR kod ile ödeme sisteminden 500 milyondan fazla insan faydalanıyor.

IATA tarafından açıklanan rapora göre 2037 yılında toplam havayolu yolcu kapasitesi bölgede 501 milyon yolcuya (290 milyon yolcu gidiş ve dönüş) ulaşacak.

Dünya Turizmi 2022 Yılında Beklentilerin Üzerinde Hareketlendi

UNWTO, 2022 yılına ait turizm verilerini açıkladı. Uluslararası turizm, 2022 yılında pandemi öncesi dönem olan 2019 seviyelerin yüzde 63’üne ulaştı.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), 2022 yılına ait turizm verilerini açıkladı. Ülkelerdeki seyahat kısıtlamalarının gevşetilip bir bir kaldırılması ile birlikte tatilcilerin yaklaşık 2 yıldır bastırılmış seyahat arzularının yaratmış olduğu yoğun istek ve talep sayesinde 2022 yılının uluslararası turizmi beklenenden daha güçlü bir performans sergiledi. UNWTO’nun verilerine göre, turist sayılarında pandemi öncesi dönemin yüzde 63’üne ulaşıldı. 2022 yılında 900 milyondan daha fazla turist

uluslararası seyahat gerçekleştirip 2021 yılı verilerini ikiye katlasa da, 2019 döneminin yüzde 37 oranında gerisinde kaldı.

Dünya genelinde 963 milyon kişi seyahat etti ve toplam harcama miktarı 1 trilyon 12 milyar dolara ulaştı. Kişi başı ortalama harcama ise 1051 dolar oldu. Açıklanan rapora göre en çok ziyaret edilen ülkeler sırasıyla Fransa, İspanya, ABD ve Türkiye oldu.

Türkiye'yi 2022 yılında 50 milyon 450 bin turist ziyaret ettiği belirtilen raporda Türkiye'nin kişi başı ortalama harcamada ise 816 dolarla 7'nci sırada yer aldığı ifade edildi.

Turistlerin yüzde 67'si Avrupa'yı, yüzde 16'sı Amerika'yı, yüzde 10'u Asya'yı, yüzde 7'si Ortadoğu'yu ve yüzde 5'i Afrika'yı tercih etti.

Rapora Göre, En Hızlı Toparlanan Bölge Ortadoğu Oldu

Uluslararası turizmde rekor yıl olan 2019'un değerlerinin yüzde 83'üne ulaşan Orta Doğu, 2022'de en iyi turizm performansı gösteren bölge oldu.

Dünyanın en büyük destinasyon bölgesi olan Avrupa, 2022 yılında neredeyse 585 milyon varış kaydederek 2019'un yüzde 80'inin yakaladı.

Afrika ve Amerika 2019 verilerinin yüzde 65'ini, Asya-Pasifik ise 2019'un yüzde 77 oranında gerisinde kalarak yıl içerisinde en kötü turizm performansı gösteren bölge oldu.

2019 Verilerine, 2023 Yılında Ulaşılmaması Beklenmiyor

UNWTO'nun verilere ilişkin olarak uzmanlarına yaptığı anketin sonuçlarına göre, uzmanların yüzde 72'si 2023 yılında iyi bir turizm performansı beklese de yüzde 65'lik kesim, 2019 verilerine 2024'e kadar ulaşamayacağı görüşünde. Özellikle Ortadoğu bölgesinin bu yıl içerisinde 2019 verilerine ulaşması uzmanlar tarafından bekleniyordu.

UNWTO'nun 2023 senaryolarına göre, uluslararası turist gelişleri 2019'un yüzde 80 ila yüzde 95'ine ulaşacak. Fakat riskler var olmaya devam ediyor. Uluslararası turizm ve seyahat sektöründeki toparlamayı ekonomi, Asya'daki seyahat kısıtlamaların kaldırılması ve en önemlisi Rusya-Ukrayna arasında devam eden sıcak çatışmanın seyri belirleyecek. Dünya Turizm Örgütü tarafından yayınlanan rapora göre Türkiye dünya genelinde en çok ziyaret edilen dördüncü ülke oldu.

Ortadoğu'dan ülkemize gelen ziyaretçi sayısı

2022 Yılında Ortadoğu ülkeleri turizm açısından en istikrarlı büyüyen pazarlarımızın başında yer alarak pandemi öncesi döneme göre güçlü bir toparlama yakalamıştır. 2023 Yılında Suudi Arabistan, İsrail ve Birleşik Arap Emirlikleri ile atılan siyasi adımların turizme olumlu yansımaları beklenmektedir.

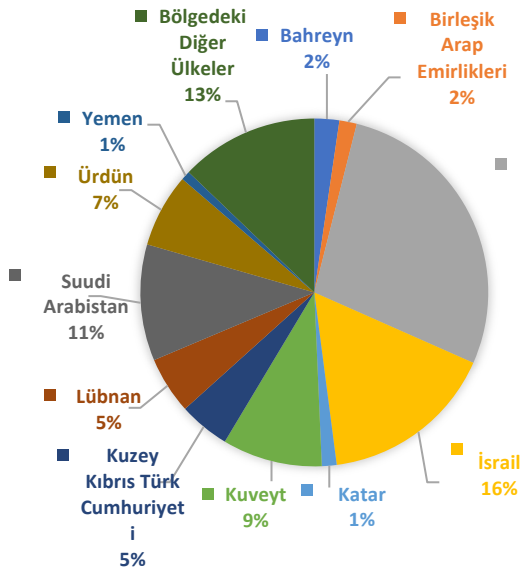
!

!

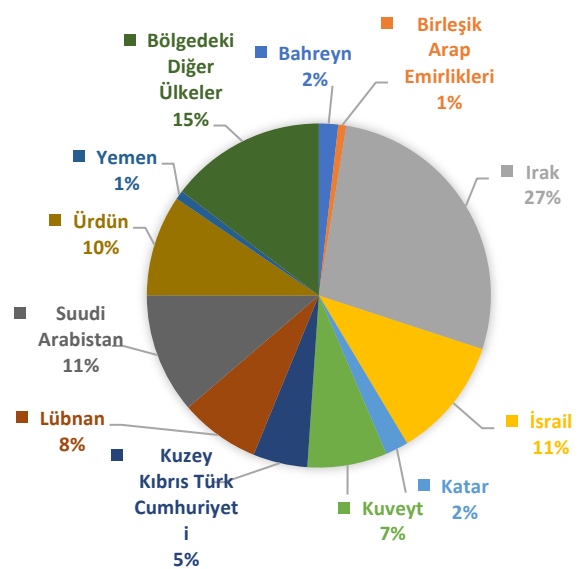
2019-2023 Yılları Ortadoğu'dan Ülkemize Gelen Ziyaretçi Sayısı

	2019	2020	2021	2022	2023*
Bahreyn	90.299	17.852	62.730	98.147	17.306
Birleşik Arap Emirlikleri	37.500	3.772	52.587	146.438	12.121
Irak	1.374.896	387.587	836.624	1.208.895	207.161
İsrail	569.368	129.677	225.238	843.028	121.975
Katar	108.496	31.956	83.831	92.439	10.260
Kuveyt	374.191	120.221	246.249	480.123	69.491
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	255.986	57.601	65.882	171.691	35.382
Lübnan	376.721	89.337	191.768	272.844	39.736
Suudi Arabistan	564.816	67.490	10.083	497.914	80.876
Ürdün	474.874	93.750	326.633	494.629	51.205
Yemen	41.673	13.354	21.856	34.599	6.344
Bölgedeki Diğer Ülkeler	733.114	243.389	529.195	598.048	96.104
Toplam	5.001.934	1.255.986	2.652.676	4.938.795	747.961

2023

2019

Sonuç ve Tespitler

- Teknolojideki gelişmeler, makinelerin dinleme, kayıt, konuşma ve yazmadan sonra bir sonraki evreye geçerek çözümler üretmeye başlaması, yapay zeka (Artificial Intelligence-AI), Chatbots, ChatGPT, Nesnelerin interneti IoT (Internet of Things) VR (Sanal gerçeklik), CRM, POS gibi teknolojiler Seyahat endüstrisini şekillendiriyor. Önümüzdeki dönemde bu gelişmeleri takip ederek uygulayan işletmeler bir adım önde olacak. Bu yönde sektöre örnek olmak üzere Ethiad Airlines müşterilerinin sohbet uygulaması Botim'de yapay zeka kullanarak uçuş rezervasyonu yapmalarına olanak tanıyan bir anlaşma imzaladı.
- Ortadoğu'da çevrimiçi (online) rezervasyonlar dünya ortalamasının üzerinde seyretmektedir.
- Bölgeden ülkemize sağlık, wellness, kaplıca, terapi, saç ekimi, estetik ve tedavi amacı ile gelecek turist sayısında önemli potansiyel görülmektedir.
- Irak ve Libya vatandaşlarına 2016 yılında vizesiz seyahatin kaldırılması ile ülkemize gelecek Irak ve Libya'lı turist sayısında sınırlı artışın sürmesi beklenmektedir. Yemen, Irak, Suriye ve Libya'da süren güvenlik problemlerinin turizme olumsuz etkileri sürmektedir.
- Dubai Turizm Ofisi, Çin merkezli teknoloji kuruluşları Tencent, WeChat, Fliggy, Alibaba ve Huawei ile işbirliği anlaşması imzaladı. Sözleşme ile Dubai'nin tanıtımı kolay yoldan milyonlarca Çin vatandaşına ulaşacak. Alibaba aracılığı ile online seyahat acentalarına, Huawei telefonlarına eklenecek uygulamalar ile tüketicilere, WeChat Pay ve Alipay tarafından sağlanan ödeme kolaylığı ile turistlere etkin tanıtım yapılacak. Başta Alipay olmak üzere WeChat gibi diğer mobil ödeme sağlayıcılarının Çin'de sundukları QR kod ile ödeme sisteminden 500 milyondan fazla insan faydalıyor.
- Ortadoğu'da çok sayıda yabancı çalışan (expat) bulunmaktadır. Ortadoğu'dan ülkemize gelen turistler arasında expat'ların yoğunluğu dikkate alınarak çalışmaların yürütülmesi yararlı olacaktır.
- Türk Hava Yolları (THY) yaz sezonu planlamaları kapsamında Antalya'dan Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad ve Dammam şehirlerine haftalık 2 frekans olarak uçuşlar başlatacak.
- AnadoluJet, Sabiha Gökçen Havalimanı'nda Suudi Arabistan'ın Dammam şehrine haftada 4 frekans olmak üzere uçuşlara başladı. 13 Haziran itibariyle haftalık frekans sayısının 6'ya çıkarması planlanıyor.
- İsrail merkezli Israir, Ramon Havalimanı-İstanbul seferlerine Haziran 2023 ayı ortasında başlayacak.
- Bahreyn merkezli Gulf Air 15 Haziran'dan itibaren Bahreyn-Bodrum arası uçuşlarına başlıyor. Uçuşlar; Perşembe ve Cumartesi olmak üzere haftanın iki günü Eylül ortasına kadar sürecek.
- Suudi Arabistan merkezli Saudi havayolları Haziran ayı itibariyle Trabzon, İzmir, Antalya ve Bodrum'a uçacak
- Suudi Arabistan merkezli Flynas, Haziran ayı itibariyle Riyad-Antalya, Cidde-Bodrum, Dammam-İstanbul ve Dammam-Trabzon seferlerine başlayacak.
- Emirates Havayolları 2023 için Türkiye kapasitesini %13 artırma kararı aldı.

- Dünya turizminde en büyük gelişmeye açık pazar konumundaki Çin, ülkeler arası rekabeti artırmaya devam ediyor. Birleşik Arap Emirlikleri ve Dubai'nin Çin pazarında kısa sürede yakaladığı turist sayısındaki artış, arkasındaki stratejik çalışma nedeniyle yakından incelenmelidir. Türkiye tarafından benzer adımların atılarak hayata geçirilmesi halinde Çinli turist sayısında önemli artış yakalanabilir.
- Birliğimizce yapılan değerlendirmeye göre, Bölgeden ülkemize 2023 yılında gelecek turist sayısında yaklaşık %20 artış yakalanacağı ve Haziran ayı itibariyle rezervasyonlarda hızlı artışların kaydedileceği tahmin edilmektedir.

Kaynaklar; TÜROB Arşiv, T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, T.C.ekonomi Bakanlığı, Dünya Bankası, IATA, UNWTO, Emirates Airlines, Etihad Aviation Group, Dubai's Department of Tourism and Commerce Marketing (DTCM), Visitdubai.com, Dubai Festivals, Arabian Travel Market Press Release, Arabian Travel Market Daily, Dubai Airports, Jones Lang LaSalle, Dubai Health Experince, ATM Yearbook 2023, Emirates News Agency-WAM, THY, Anadolujet, Flynas, Saudi, Gulfair, İsrair

TÜROB Mayıs 2023 ©

Kaynak gösterilerek kullanılabilir.